

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА НАПН УКРАЇНИ

Освітньо-наукова програма
підготовки здобувачів ступеня доктора філософії на третьому рівні вищої освіти у галузі 01 «Освіта / педагогіка»
за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» «Педагогічна освіта і освіта дорослих в Україні і зарубіжжі» /
«Pedagogical and Adult Education in Ukraine and Worldwide»

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва дисципліни Історія педагогічної майстерності

Викладач Лаврінєнко Олександр Андрійович – доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу теорії і практики педагогічної освіти

Профіль викладача <http://ipood.com.ua/data/Portfolio/Lavrinenko.pdf> f

Контактний телефон +3800979395516

E-mail: pedmeister@ukr.net

Сторінка дисципліни <http://ipood.com.ua/phd-011/>

Консультації очні понеділок та четвер з 14.00 до 15.00

Онлайн-консультації за попередньою домовленістю Viber (+0979395516) в робочі дні з 9.30 до 17.30

АНОТАЦІЯ ДИСЦИПЛІНИ

Вирішення складних завдань інтеграції вітчизняної освіти в світовий освітній простір неможливе без ретельного вивчення власного історичного минулого, ознайомлення з педагогічною спадщиною видатних теоретиків і практиків, які стояли біля витоків педагогічної освіти. Це, передусім, потрібно для обґрунтування теоретико-методологічних і організаційних концепцій, систем і технологій учіння, провідне місце серед яких у сучасних реаліях посідають педагогічні технології, які мають забезпечувати особистісний розвиток та саморозвиток вчителя, його професійну і соціальну мобільність, конкурентоспроможність на ринку праці, адаптаційну гнучкість. Це можливо за єдиної умови: учитель повинен мати високий рівень розвитку педагогічної майстерності, найважливішої атрибутивної складової педагогічної дії.

Ретроспективний, логіко-системний аналіз теорії і практики педагогічної майстерності уможливорює забезпечення науково обґрунтованого прогнозування її розвитку в навчально-виховному процесі вітчизняних ВНЗ, які стали на шлях багаторівневої системи підготовки педагогічних кадрів, інтегруючись у світові та європейські освітні системи.

Специфіка курсу «Історія педагогічної майстерності» у його практичному спрямуванні, створенні підґрунтя для осмислення сутності та змісту практичних умінь та навичок, здобутих у процесі вивчення навчального курсу «Основи педагогічної майстерності», розширення світогляду, формування національної свідомості, педагогічного мислення, орієнтування у питаннях педагогічної теорії для ефективного розв'язання практичних завдань, підвищенні загальної педагогічної культури.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання дисципліни «Історія педагогічної майстерності» є здатність майбутніх здобувачів освітніх ступенів здійснювати науково-теоретичний аналіз розвитку ідей педагогічної майстерності вчителя в історії вітчизняної педагогічної думки середини XVI – кінця XX ст., розкриття її сутнісного змісту і його використання в сучасних освітніх парадигмах інформаційного суспільства XXI ст.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Історія педагогічної майстерності» є формування наступних компетентностей:
загальних компетентностей (ЗК):

- **когнітивні уміння:** здатність до здійснення класифікацій отриманого нового знання (визначення причинно-наслідкових зв'язків, принципів, сукупності методів тощо) за результатами емоційного переживання і осмислення рангу наукової новизни власного наробку. Здатність планувати та керувати власним часом **(ЗК.2)**;
- **комунікація:** здатність спілкуватися результативно в усній та письмовій формах у фаховому і нефаховому середовищі. Уміння міжособистісної взаємодії у контексті організації командної роботи, представлення результатів власної діяльності через різні інформаційні ресурси **(ЗК.4)**;
- **здатність працювати етично:** здатність до реалізації етичних норм у науково-дослідницькій і викладацькій діяльності, що сприяє розвитку загальної культури й соціалізації особистості, дотриманню етичних цінностей **(ЗК.6)**;
- **ціннісні орієнтири:** уміння цінувати та поважати мультикультурність. Здатність діяти на засадах соціальної відповідальності і з дотриманням свідомої громадянської позиції **(ЗК.8)**;

фахових компетентностей (ФК):

- продуктивна **фахова комунікація українською мовою.** Володіння методами опису, ідентифікації й класифікації ключових понять у сфері наукової професійної комунікації; уміння знаходити, обробляти та аналізувати інформацію щодо підготовки наукових текстів в усній і писемній формі у різних наукових сферах (освітні, педагогічні науки, філологія, культурологія тощо); уміння добирати мовні засоби з метою репрезентації власних результатів дослідницького пошуку, здатність застосовувати знання про особливості підготовки наукової доповіді, виступу, презентації у предметній галузі; здатність організувати дослідницько-інноваційну групову роботу щодо популяризації наукових результатів у вітчизняному і міжнародному науковому середовищі через посередництво засобів наукової фахової української мови. Уміння здійснювати літературне і наукове редагування текстів, добирати цитатний матеріал, нормативно оформляти покликання; здатність коригувати власні мовні огріхи, виявляти високий рівень мовно-комунікативної культури в освітньо-науковій діяльності **(ФК.3)**;
- **готовність до генерації власних ідей щодо наукових інновацій;** здатність до побудови шляхів і способів створення нового наукового продукту, творчого підходу до розв'язання обраної наукової проблеми за результатами опертя на методологію філософського і загальнонаукового рівнів. Готовність до розробки змісту, технологій і окремих методик забезпечення функціонування певних складників системи неперервної національної освіти у вимірах конкретно-наукового методологічного розгляду **(ФК.4)**;
- **здатність ефективно застосовувати основні психологічні і педагогічні концепції, положення, теорії у викладацькій діяльності;** здатність бути наставником молодших колег у вдосконаленні викладацької діяльності; здатність до професійного самоосвіти, самозростання, самореалізації у процесі викладацької роботи **(ФК.7)**;
- **здатність до використання прийомів педагогічної майстерності,** прийомів вербальної та невербальної комунікації; вміння вибудовувати педагогічну взаємодію на засадах співробітництва та партнерства; володіння технікою налаштування на педагогічну діяльність та технікою керування психічним самопочуттям; здатність до активного слухання; оволодіння прийомами та методами цілеспрямованого професійного вдосконалення **(ФК.11)**;
- **уміння педагогічного проектування** навчання дорослих, здатність до організації і проведення інтерактивних навчальних занять; уміння використовувати набуті знання у професійній і громадській діяльності; здатність застосовувати набуті знання, сучасні досягнення з педагогіки, психології та їх субдисциплін, інших наук у професійній діяльності. Здатність використовувати інформаційні технології для успішного проектування, організації викладацької і науково-дослідницької діяльності **(ФК.12)**.

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Викладання курсу передбачає поєднання традиційних форм аудиторного навчання з елементами електронного навчання, в якому використовуються спеціальні інформаційні технології, такі як комп'ютерна графіка, аудіо та відео, інтерактивні елементи, онлайн консультування і т.п.

Під час сесії формат очний (*offline / Face to face*), у міжсесійний період - дистанційний (*online*).

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Результати навчання дисципліни «Історія педагогічної майстерності» можна вважати успішними за умови досягнення програмних результатів:

- здатність опанувати методологічні знання та досягнення освітньої практики у сфері педагогічної освіти і освіти дорослих на основі компаративістського аналізу; здатність проектувати досвід порівняльних досліджень у контексті проблеми дослідження, у викладацькій діяльності (ПРН.5);
- здатність конструювати педагогічний процес на основі сформованості аналітичних, прогностичних, проєктивних умінь, які опосередковуються змістом і цінностями особистості викладача-дослідника; здатність будувати відносини та партнерство з учасниками освітнього процесу без упередженого ставлення до їх індивідуальних потреб; визначати та задовольняти потреби особистісного та наукового розвитку; реалізовувати ціннісні установки, етичні принципи у процесі професійної комунікації (ПРН.11);
- здатність до здійснення ретроспективного аналізу освіти зарубіжних країн з метою обґрунтування можливостей використання конструктивних ідей зарубіжного досвіду в процесі реформування української педагогічної освіти і освіти дорослих; визначати та вирішувати етичні питання міжкультурної толерантності (ПРН.16).

Форми і методи діагностики успішності навчання: дискусія, історико-педагогічний аналіз, майстер-класи, практичні завдання, дослідницькі завдання, підготовка презентації щодо результатів виконання дослідницького завдання, укладання тезаурусу.

ОБСЯГ ДИСЦИПЛІНИ

Загальний обсяг – 30

Кількість годин: лекції – 2, практичні – 8.

Вид заняття	Кількість годин
лекції	2
семінарські заняття / практичні / лабораторні	8
самостійна робота	20

ОЗНАКИ ДИСЦИПЛІНИ

Рік викладання	Курс (рік навчання)	Семестр	Спеціальність	Кількість кредитів / годин	Кількість змістових модулів	Вид підсумкового контролю	Нормативна/вибіркова
2	2	3,4	011 Освітні, педагогічні науки	2	2	залік	вибіркова

ПРЕРЕКВІЗИТИ

Ефективність вивчення дисципліни «Історія педагогічної майстерності» значно підвищиться, якщо здобувач зацікавлений у формуванні навичок історико-педагогічного аналізу, підвищенні рівня педагогічної майстерності, опанував на рівні бакалаврату і магістратури дисципліну «Історія педагогіки», «Педагогічна майстерність», інші дисципліни психолого-педагогічного спрямування.

ТЕХНІЧНЕ Й ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ /ОБЛАДНАННЯ

У період сесії використовується медіапроектор; бажано мати мобільний пристрій (телефон) для оперативної комунікації з адміністрацією, методистом та викладачами з приводу проведення занять та консультацій.

У міжсесійний період комп'ютерну техніку (з виходом у глобальну мережу) та оргтехніку для комунікації з адміністрацією, методистом, викладачами та підготовки (друку) роздаткового матеріалу.

ПОЛІТИКИ ДИСЦИПЛІНИ

Положення «Про аспірантуру і докторантуру» в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Положення «Про забезпечення якості освіти в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України», Положення «Про політику академічної доброчесності в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України», Положення «Про порядок реалізації права на академічну мобільність в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України», Положення «Про оцінювання результатів навчання у процесі реалізації освітньо-наукових програм підготовки майбутніх докторів філософії в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України», Положення «Про визнання результатів неформальної освіти у процесі реалізації освітньо-наукових програм підготовки майбутніх докторів філософії в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України» та ін.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ

Тиждень, дата, години	Тема, основні питання (розкривають зміст і є орієнтирами для підготовки до модульного і підсумкового контролю)	Форма діяльності (заняття) / формат	Матеріали	Література, інформаційні ресурси	Завдання, години	Вага оцінк и	Термін вико- нання
Згідно з розкладом	Змістовий модуль I. Вступ	Лекція 2 год. <i>Face to face</i>	Презентація, роздатковий матеріал	1; 2; 3; 4; 5.	1. Системний аналіз тенденцій розвитку ідей педагогічної майстерності як цілісного феномена в історичному поступі. 2. Вплив світової та вітчизняної педагогічної думки на формування концептуальних засад розвитку педагогічної майстерності вчителя. 3. Зміст та провідні форми й методи розгортання педагогічної майстерності в педагогічному досвіді особистості вчителя. 4. Ознайомлення із методами роботи в архівних каталогах, з фондами, описами, справами.	2 б.	жовтень
Згідно з розкладом	Змістовий модуль I. Тема 1.1. Проблема педагогічної майстерності в історії світової та вітчизняної педагогічної думки.	Практичне заняття 2 год. <i>Online</i>	Роздатковий матеріал, методичні рекомендації	1; 3; 4; 5.	Питання для обговорення 1. Соціокультурні чинники становлення феномену педагогічної майстерності в Україні і зарубіжжі. 2. Ідеї педагогічної майстерності в історичному поступі світової педагогічної думки. 3. Зародження педагогічної майстерності у педагогічних поглядах українських учених.	5 б.	жовтень

Згідно з розкладом	Тема 1.1. Проблема педагогічної майстерності в історії світової та вітчизняної педагогічної думки Ідеал «наставника-вчителя» у духовній та світській системах Києво-Могилянської академії. Розвиток педагогічної майстерності в духовних закладах освіти України.	Самостійна робота 4 год. <i>Face to face</i>	Роздатковий матеріал, методичні рекомендації	1; 3; 4; 5.	Завдання 1. Підготуватися до дискусії: «Роль релігійної освіти у розвитку педагогічної майстерності викладача». Завдання 2. Скласти хронологію становлення релігійної освіти в Україні. Завдання 3. Окреслити вимоги до опису педагогічного портрету на прикладі постатей з історії Києво-Могилянської Академії.	5 б.	жовтень
Згідно з розкладом	Тема 1.2. Структуротворчі засади педагогічної майстерності в підготовці вчителя провідними освітніми закладами України.	Практичне заняття 2 год. <i>Online</i>	Роздатковий матеріал, методичні рекомендації	1; 2; 3; 4.	Питання для обговорення 1. Екстраполяція ідей розвитку педагогічної майстерності українськими ученими у практиці підготовки вчителя. 2. Розвиток педагогічної майстерності педагога у спеціалізованих закладах України різних періодів. 3. Зміст, форми і методи розвитку педагогічної майстерності вчителя у вчительських семінаріях.	5 б.	жовтень
Згідно з розкладом	Тема 1.2. Структуротворчі засади педагогічної майстерності в підготовці вчителя провідними освітніми закладами України. Вплив українського театру на розвиток професіоналізму вчителя. Українська народна пісня та її значення у формуванні педагогічної майстерності вчителів.	Самостійна робота 4 год. <i>Online</i>	Роздатковий матеріал, методичні рекомендації	1; 3; 4; 5.	Завдання 1. Підготуватися до презентації: «Видатні українські театральні педагоги». Завдання 2. Визначити основні принципи театральної педагогіки в Україні середини XIX – середини XX ст. Педагогічні основи «Театру корифеїв», театру «Березіль». Завдання 3. Українські народні, історичні, побутові пісні. Їх роль у вихованні підрастаючого покоління.	5 б.	жовтень

					Завдання 4. Скласти опис української колисанки та її роль у педагогічному навчованні, розвитку почуттів і смаку дитини.		
Згідно з розкладом	Змістовий модуль II. Тема 2.1. Складники педагогічної майстерності випускників освітніх закладів України в історичному поступі.	Практичне заняття 2 год. <i>Face to face</i>	Презентація, роздатковий матеріал, методичні рекомендації	1; 3; 4.	Питання для обговорення 1. Досвід розвитку педагогічної майстерності педагога у Києво-Могилянській академії. 2. Специфіка розвитку педагогічної майстерності вчителя у класичних університетах України. 3. Особливості розвитку педагогічної майстерності вчителя у працях науковців, освітян перших десятиліть ХХ ст.	4 б.	жовтень
Згідно з розкладом	Тема 2.1. Складники педагогічної майстерності випускників освітніх закладів України в історичному поступі. Елементи режисури педагогічної дії в жіночих закладах освіти України кінця ХІХ – на початку ХХ ст.	Самостійна робота 4 год. <i>Face to face</i>	Презентація, роздатковий матеріал, методичні рекомендації	1; 3; 4; 5.	Завдання 1. Підготуватися до обговорення питання: «Вплив жіночої освіти на формуванні професійної майстерності вчительки в кінці ХІХ– першій чверті ХХ ст.». Завдання 2. Опрацювати тему: «Історія розвитку жіночої освіти в Україні». Завдання 3. Скласти професійний портрет учителя-режисера, актора, наставника. Завдання 4. Добрати етюди з режисури педагогічної дії наставниць-вчительок (на матеріалах поступу Київського Фребелівського інституту).	5 б.	квітень
Згідно з розкладом	Тема 2.2. Ідеї гуманізації процесу підготовки вчителя та їх	Практичне заняття 2 год.	Презентація, роздатковий матеріал,	1; 3; 4; 5.	Питання для обговорення 1. Специфіка розвитку педагогічної майстерності	4 б.	квітень

	вплив на розвиток педагогічної майстерності у вищих навчальних закладах України.	<i>Face to face</i>	методичні рекомендації		вчителя у радянський період. 2. Досвід педагогів-новаторів у розвитку теорії і практики педагогічної майстерності вчителя. 3. Академік І.А. Зязюн – засновник наукової школи теорії і практики педагогічної майстерності вчителя в Україні.		
Згідно з розкладом	Тема 2.2. Ідеї гуманізації процесу підготовки вчителя та їх вплив на розвиток педагогічної майстерності у вищих навчальних закладах України. Витоки становлення кафедр педагогічної майстерності у ВНЗ України. Персоналії в теорії та практиці педагогічної майстерності.	Самостійна робота 8 год. <i>Online</i>	Роздатковий матеріал, методичні рекомендації	1;3; 4.	Завдання 1. Розробити періодизацію розвитку педагогічної майстерності (середина XX – початок XIX ст.). Завдання 2. Підготуватися до обговорення проблеми: “Перешкоди та бар’єри на шляху реалізації та втілення досвіду впровадження педагогічної майстерності в сучасну систему підготовки вчителя в Україні”. Завдання 3. Складання словника «Персоналії в педагогічній майстерності (середина XVI – початок XIX ст.)».	5 б.	квітень
					Індивідуальне дослідницьке завдання Виконати дослідницьке завдання з проблеми історії і практики педагогічної майстерності.	20 б.	квітень

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ТА ВИМОГИ

Види контролю: поточний, підсумковий.

Методи контролю: підготовка презентації щодо результатів виконання дослідницького завдання, завдання для самостійної роботи, усне опитування.

Форма контролю: залік.

Рейтинг здобувача із засвоєння дисципліни визначається за 100-бальною шкалою, складається з рейтингу з навчальної роботи, для оцінювання якої призначається максимально 60 балів, і рейтингу з атестації (екзамен, залік) – 40 балів.

Критерії оцінювання. Еквівалент оцінки в балах для кожної окремої теми може бути різний, загальну суму балів за тему визначено в навчально-методичній карті. Розподіл балів між видами занять (лекції, практичні /семінарські заняття, самостійна робота) можливий шляхом спільного прийняття рішення викладача і майбутнього доктора філософії на першому занятті.

Рівень знань умінь та навичок з дисципліни оцінюється за чотирибальною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»)

«незадовільно» - здобувач знає та частково розуміє базовий навчальний матеріал. Аспірант не орієнтується у термінології, не здатний здійснювати історико-педагогічний аналіз освітніх явищ. Потребує значного втручання викладача під час виконання завдань.

«задовільно» - здобувач знає та розуміє базовий лекційний, законодавчий та навчальний матеріал. Орієнтується в понятійному апараті, Може оформлювати й оприлюднювати результати аудиторної і самостійної навчальної діяльності, але переважно з підтримкою викладача.

«добре» - здобувач знає, розуміє, використовує базовий лекційний, законодавчий та навчальний матеріал, здатний аналізувати історико-педагогічні явища. Має незначні труднощі у під час виконання завдань.

«відмінно» - здобувач знає, розуміє, використовує не лише базовий, лекційний, законодавчий та навчальний матеріал; залучає для аналізу українські і зарубіжні джерела, користується додатковими ресурсами для розвитку педагогічної майстерності на основі історичного, практичного досвіду. Виявляє високий рівень самостійності суджень, виконання завдань

Згідно з Положенням «Про оцінювання результатів навчання у процесі реалізації освітньо-наукових програм підготовки майбутніх докторів філософії в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України» контрольні заходи включають поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних, семінарських занять і має на меті перевірку рівня мовнокомунікативної компетентності. Форма проведення поточного контролю під час навчальних занять з дисципліни – підготовка презентації щодо результатів виконання дослідницького завдання, завдання для самостійної роботи, усне опитування.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному освітньому рівні або на окремих його завершальних етапах.

Підсумковий контроль включає залік відповідно переліку питань розроблених викладачем.

Результати поточного та підсумкового контролю визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

При визначенні рейтингу здобувача враховуються бали, які він отримує під час семінарських, практичних занять та за самостійну роботу. Бали за поточну освітню діяльність визначаються як сума всіх отриманих під час навчальних занять балів, розділена на кількість отриманих оцінок та помножена на коефіцієнт 12, що становить не більше 60 сумарної оцінки за результатами вивчення дисципліни. Бали за підсумками проведення заліку або іспиту визначаються як сума всіх отриманих під час навчальних занять балів, розділена на кількість отриманих оцінок та помножена на коефіцієнт 8, що становить не більше 40 балів сумарної оцінки за результатами вивчення дисципліни.

Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання					Залікова робота	Сума
Модуль I		Модуль II		Індивідуальне завдання		
B	T1.1	T1.2	T2.1		T2.2	
2	10	10	9	9	20	40

T1, T2 ... – теми модулів.

Примітка. Отримання 20 балів за індивідуальне завдання є необхідною умовою допуску здобувача до підсумкового контролю.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Розвиток і саморозвиток педагогічної майстерності майбутніх учителів: колективна монографія / Зязюн І.А., Лаврінченко О.А., Солдатенко М.М., Семенов О.М., Пономаревський С.Б., Іванова Т.В., Боровік О.М., Грищенко О.А., Тринус О.В., Падалка О.С. Нt;bv Іjсnege^ [http://ipood.com.ua/data/NEWS/ZMIST i ORG PEDOSVITY/product2015/monograph2015.pdf/](http://ipood.com.ua/data/NEWS/ZMIST_i_ORG_PEDOSVITY/product2015/monograph2015.pdf/) - 340 с. Кучерявий О. Г. Якість педагогічної освіти України: тенденції і перспективи: навч. посібник. — К. : Талком, 2019. — 192 с. <https://lib.iitta.gov.ua/719279/1/kucheryavy2.pdf>
2. Лаврінченко О. А. Педагогічний досвід: моніторинг та перспективи: Посібник / О. А. Лаврінченко. – Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2018. – 256 с. https://lib.iitta.gov.ua/718306/1/2018_Lavrinenko_posibn.pdf
3. Кучерявий О.Г., Лаврінченко О.А. Технології моніторингу педагогічної майстерності вчителів https://lib.iitta.gov.ua/718879/1/2018_Lavrinenko-Kucheriavyi_program.pdf
4. Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії. – Черкаси, 2008. https://lib.iitta.gov.ua/4482/1/%D0%A4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%B4%D1%96%D1%971.pdf
5. Педагогічна майстерність : Підручник / За ред. І.А. Зязюна. — 3-тє вид., допов. і переробл. — К. : Богданова А.М., 2008.
6. Барбина Е.С. Формирование педагогического мастерства учителя в системе непрерывного педагогического образования: [Монографія] / Е.С. Барбина. – К.: Вища школа, 1997. – 153 с.
7. Лаврінченко О.А. Історія педагогічної майстерності: Навч. посіб. для студентів педагогічних ВНЗ, аспірантів, вчителів / Олександр Лаврінченко. – К.: Богданова А.М., 2009. – 328 с.
8. Педагогічна майстерність учителя: Навч. посібник для студентів і викладачів вищ. пед. закл. освіти / В.М. Гриньова, Г.В. Троцько, Т.О. Дмитренко, С.Т. Золотухіна, В.І. Смагін та ін.; За ред. В.М. Гриньової. – Х.: Видавник Шуст А.І., 2000. – 251 с.
9. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: Наук.-метод. посібник / І.А. Зязюн. – К.: МАУП, 2000. – 312 с.
10. Зязюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії: Навч. посіб. для вчителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навчальних закладів / І.А. Зязюн, Г.М. Сагач. – К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
11. Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії: [Монографія] / І.А. Зязюн. – Черкаси: Вид. від. ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.

Додаткова

1. Дем'яненко Н.М. Загальнопедагогічна підготовка вчителя в Україні (XIX – перша третина XX ст.): [Монографія] / Н.М. Дем'яненко. – К.: ІЗМН, 1998. – 328 с.
2. Дем'яненко Н.М. Ретроспектива педагогічної освіти в Україні (XIX – початок XX ст.): [Монографія] / Н.М. Дем'яненко, І.П. Важинський. – М.: МПА, 2002. – 240 с.
3. Лазарєв М.О. Основи педагогічної творчості: Навч. посібник для пед. ін-тів та системи підвищення кваліфікації вчителів / М.О. Лазарєв. – Суми: ВВП “Марія”-ЛТД, 1993. – 144 с.
4. Левківський М.В. Історія педагогіки: Підручник / М.В. Левківський. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 360 с.
5. Лещенко М.П. Щастя дитини – єдине дійсне щастя на землі: До проблеми педагогічної майстерності: Навч.-метод. посібник / М.П. Лещенко. – К.: АСМІ, 2003. – Ч. I. – 304 с.
6. Лікарчук І.Л. Міністри освіти України: В 2-х т.: [Монографія] / І.Л. Лікарчук. – К.: Видавець Ешке О.М., 2002. – Т. I: (1917 – 1943 рр.). – 328 с.
7. Львова Ю.Л. Творческая лаборатория учителя / Ю.Л. Львова. – М.: Просвещение, 1985. – 158 с.
8. Марченко М.І. Історія української культури з найдавніших часів до середини XVII ст. / М. І. Марченко. – К.: Рад. школа, 1961. – 286 с.

9. Мельничук С.Г. Формування естетичної культури майбутніх учителів (історико-педагогічний аспект, 1860 – 1970 рр.): [Монографія] / С.Г. Мельничук. – К.: Кіровоградське кн. вид-во, 1995. – 199 с.
10. Мітюров Б.Н. Педагогічна майстерність учителя / Б.Н. Мітюров – К.: Рад. школа, 1966. – 127 с.
11. Народна освіта і педагогічна наука в Українській РСР (1919 – 1967) / За ред. А.Г. Бондар. – К.: “Рад. школа”, 1967. – 483 с.
12. Ничкало Н.Г. Професія вчителя вічна / Н.Г. Ничкало // Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти: [Монографія]. – К., 2003. – 246 с.
13. Палтишев М.М. Педагогічна майстерність і шляхи її досягнення (у пошуках практико-орієнтованих дидактичних підходів): Навч.-метод. посібник для слухачів курсів удосконалення вчителів / М.М.Палтишев. – К.: Видавець Ешке О.М., 2000. – 119 с.
14. Радул В.В. Соціальна зрілість молодого вчителя: [Монографія] / В.В. Радул. – К.: Вища школа, 1997. – 269 с.
15. Травкіна О.І. Чернігівський колегіум (1700 – 1786) / О.І. Травкіна. – Чернігів: ДКП РВВ, 2000. – 120 с.
16. Українська педагогіка в персоналіях: У 2-х кн.: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закл. Кн. 1: X – XIX ст. / За ред. О.В.Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005. – 549, [3] с.
17. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / М.М. Закович, І.А. Зязюн, О.М. Смашко та ін; За ред. М.М. Заковича. – К.: Знання, 2002 – 558 с.
18. Хижняк З.І. Києво-Могилянська Академія. 2-ге вид., перероб. і допов. / З.І. Хижняк. – К.: Вища. шк., 1981. – 235 с.
19. Хижняк З.І. Києво-Могилянська Академія / З.І. Хижняк. – К.: Вид-во КДУ, 1970. – 172 с.
20. Шаталов В.Ф. Учить всех, учить каждого / В.Ф. Шаталов // Учитель: Статті. Документи. Педагогический поиск. Воспоминания. Страницы литературы / Под ред. Д.Л. Брудного. – М.: Политиздат, 1991. – 350, [1] с.
21. Шлях до майстерності: Кн. для вчителя / В.Ф. Паламарчук, Е.Б.Бочковський, О.І. Забокрицька та ін.; За ред. В.Ф. Паламарчук. – К.: Освіта, 1995. – 128 с.

Періодична література

«Естетика і етика педагогічної дії»

«Педагогічна майстерність як система мистецьких і професійних компетентностей»

«Освіта дорослих: теорія, практика, досвід»

«Порівняльна професійна педагогіка»

Затверджено рішенням вченої ради Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (протокол №9 від 30.09.2020 р.).